e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

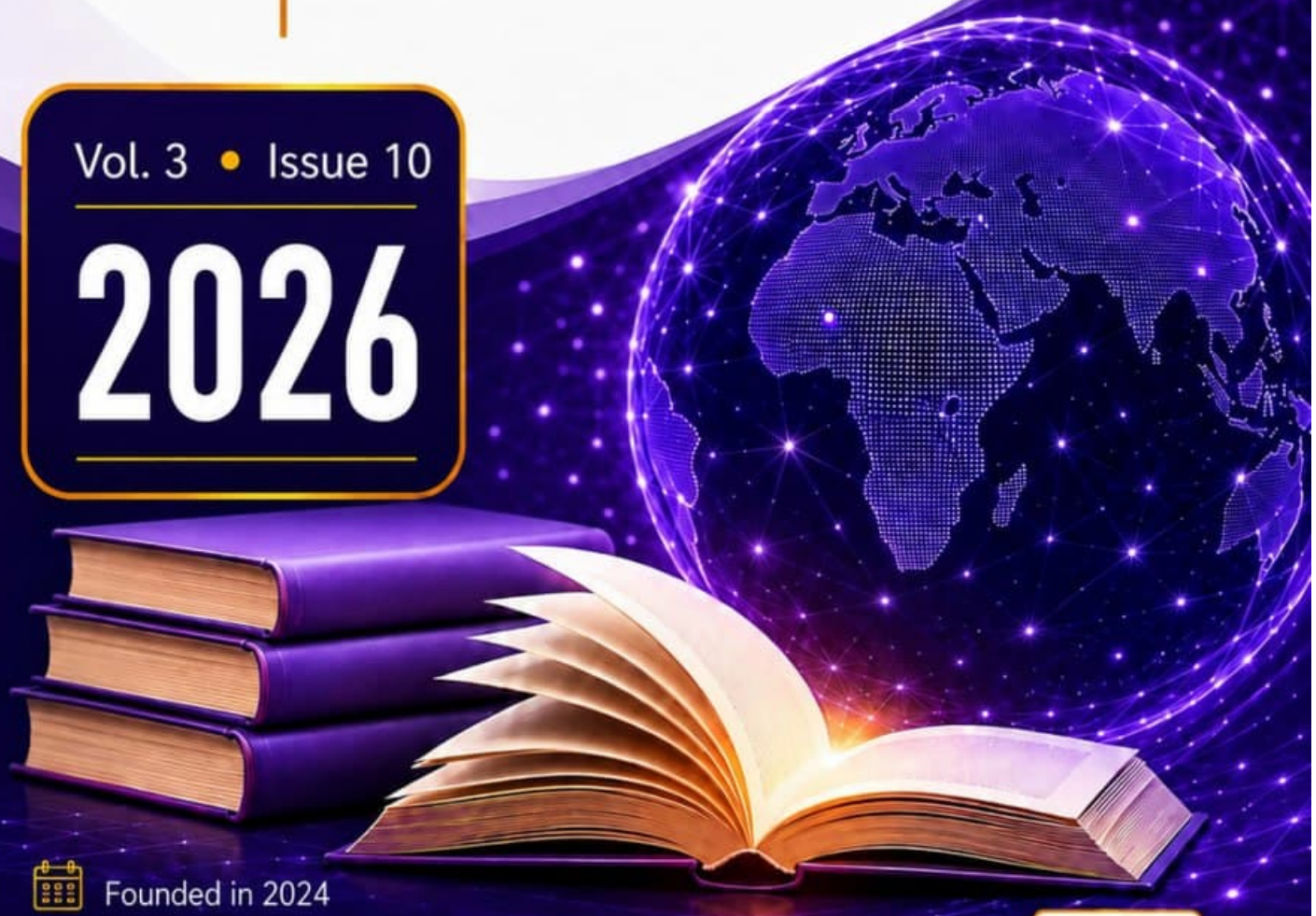
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)
Article / Original paper https://doi.org/10.67227/2cd62a81

O‘ZBEKISTON TARIXI DARSLARIDA RAQAMLI MANBALAR ASOSIDA O‘QUVCHILARNING MUSTAQIL O‘QUV-BILISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Paizbekov Timurlan Kurbanbaevich
Ipak yo‘li innovatsiyalar universiteti, O‘quv jarayonlarini muvofiqlashtirish sektori menejeri.
e-mail: timurlanpaizbekov.84@gmail.com **ORCID**: https://orcid.org/0009-0000-5201-8630

Annotatsiya.
Maqolada O‘zbekiston tarixi darslarida raqamli tarixiy manbalardan foydalanish orqali o‘quvchilarning mustaqil o‘quv-bilish faoliyatini rivojlantirish metodikasi yoritilgan. Tarixiy hujjatlar, elektron kutubxonalar, raqamlashtirilgan davriy nashrlar va ilmiy ma’lumotlar asosida o‘quvchilarning mustaqil izlanishini, manbalarni qiyoslashini hamda dalillarga asoslangan xulosalar chiqarishini tashkil etish yo‘llari tahlil qilingan. “Tarixiy savol”, “Manba pasporti”, “Dalillarni qiyoslash” va “Asoslangan xulosa” metodik mexanizmlarini qo‘llash tartibi jadidchilik harakatini o‘rganish misolida ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston tarixi, raqamli tarixiy manba, mustaqil o‘quv-bilish faoliyati, tarixiy tafakkur, manbashunoslik, tarixiy dalil, jadidchilik, manbalarni qiyoslash.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ИСТОЧНИКОВ НА УРОКАХ ИСТОРИИ УЗБЕКИСТАНА

Паизбеков Тимурлан Курбанбаевич,
Университет инноваций «Ипак йули», менеджер сектора координации учебных процессов.

Аннотация.
В статье рассматривается методика развития самостоятельной учебно-познавательной деятельности учащихся посредством использования цифровых исторических источников на уроках истории Узбекистана. Анализируются способы организации самостоятельной исследовательской деятельности учащихся, сопоставления источников и формирования выводов, основанных на доказательствах, с использованием исторических документов, электронных библиотек, оцифрованных периодических изданий и научных материалов. На примере изучения джадидского движения раскрывается порядок применения таких методических механизмов, как «Исторический вопрос», «Паспорт источника», «Сопоставление доказательств» и «Обоснованный вывод».

Ключевые слова: история Узбекистана, цифровой исторический источник, самостоятельная учебно-познавательная деятельность, историческое мышление, источниковедение, историческое доказательство, джадидизм, сопоставление источников.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS’ INDEPENDENT LEARNING AND COGNITIVE ACTIVITIES THROUGH DIGITAL RESOURCES IN UZBEKISTAN HISTORY LESSONS

Paizbekov Timurlan Kurbanbaevich
Ipak Yuli Innovation University, Manager of the Academic Process Coordination Sector.

Abstract.
The article examines a methodology for developing students’ independent learning and cognitive activities through the use of digital historical sources in Uzbekistan history lessons. It analyzes approaches to organizing students’ independent research, source comparison, and evidence-based conclusion drawing using historical documents, electronic libraries, digitized periodicals, and scholarly materials. The procedures for applying methodological mechanisms such as “Historical Question,” “Source Profile,” “Evidence Comparison,” and “Evidence-Based Conclusion” are illustrated through the study of the Jadid movement.

Keywords: history of Uzbekistan, digital historical sources, independent learning and cognitive activities, historical thinking, source studies, historical evidence, Jadidism, source comparison.

Kirish. Tarixni o‘rganish faqat voqealar sanasi va tarixiy shaxslar faoliyatini eslab qolish bilan cheklanmaydi.

O‘quvchi tarixiy hodisaning sababini tushunishi, turli manbalardagi ma’lumotlarni solishtirishi va o‘z fikrini dalillar bilan asoslay olishi zarur. Ayniqsa, internetda tarixga oid ma’lumotlar keng tarqalayotgan bugungi sharoitda axborotning ishonchliligini baholash va tarixiy faktni muallif talqinidan ajrata olish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O‘zbekiston tarixini o‘qitishda mazkur masala yanada dolzarbdir. Chunki tarixiy voqea va shaxslar to‘g‘risidagi ma’lumotlar ilmiy adabiyotlar bilan birga, elektron ensiklopediyalar, raqamlashtirilgan gazeta va jurnallar, muzey materiallari hamda ommaviy internet sahifalarida turlicha shaklda yoritilmoqda. Ulardan foydalanish o‘quvchilarga qo‘shimcha bilim berishi mumkin, biroq manbalarni tekshirmasdan qabul qilish tarixiy voqea haqida noto‘g‘ri tasavvur shakllanishiga ham sabab bo‘ladi.

Shu bois O‘zbekiston tarixi darslarida raqamli manbalardan foydalanishni tayyor axborotni namoyish etish bilan cheklamasdan, o‘quvchining tarixiy savolga mustaqil javob izlash faoliyatiga yo‘naltirish zarur. Mazkur tadqiqotning maqsadi raqamli tarixiy manbalar asosida o‘quvchilarning izlanish, manbalarni tanlash, dalillarni qiyoslash va asoslangan tarixiy xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirish metodikasini ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

O‘zbekistonlik olimlar T. Toshpo‘latov va Ya. G‘afforovning «Tarix o‘qitish metodikasi» darsligida tarix ta’limining nazariy va amaliy masalalari, o‘qitish usullari hamda pedagogik tajribalarni umumlashtirishga e’tibor qaratilgan [1]. Ya. G‘afforovning keyingi «Tarix o‘qitish metodikasi» darsligida tarix darslarining turlari, mustaqil ishlarni tashkil etishning ilmiy-metodik jihatlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritilgan [2]. Ushbu tadqiqotlar tarix fanida o‘quvchining faol bilim olishini tashkil etish uchun muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

N. Abdullayeva O‘zbekiston tarixini o‘qitishdagi metodologik yondashuvlarni tahlil qilib, tarixiylik, obyektivlik, manbashunoslik, tizimli va raqamli yondashuvlarni uyg‘unlashtirishning ahamiyatini yoritgan [3]. F. Boymatov esa tarix darslarida raqamli va lokal tarix materiallaridan foydalanish, elektron arxivlar, tarixiy xaritalar, muzey va og‘zaki tarix manbalarini tadqiqiy topshiriqlar bilan bog‘lashga e’tibor qaratgan [4]. Ushbu ishlar raqamli manbalarning tarix ta’limidagi imkoniyatlarini ochib beradi.

Xorijiy tadqiqotlarda S. Wineburg tarixiy hujjat bilan ishlash jarayonida manbaning kelib chiqishini aniqlash, uni tarixiy sharoit bilan bog‘lash va boshqa manbalar bilan qiyoslash ko‘nikmalarining ahamiyatini asoslagan [5]. S. Wineburg va A. Reisman tarixiy matnni o‘qish oddiy axborotni tushunishdan farq qilishini, bunda muallifning pozitsiyasi va hujjat yaratilgan tarixiy sharoitni hisobga olish zarurligini ko‘rsatgan [6].

Mavjud ishlarda tarixiy manbalarni o‘rganish, raqamli vositalardan foydalanish va tarixiy tafakkurni rivojlantirish masalalari turli jihatlardan tadqiq etilgan. Mazkur maqolada esa asosiy e’tibor 7–9-sinf o‘quvchilarining raqamli manbalar bilan mustaqil ishlashini izchil tashkil etishga qaratiladi. Bunda o‘quvchi tayyor ma’lumotni ko‘chirib olish o‘rniga tarixiy savolni aniqlaydi, manbaning kelib chiqishini tekshiradi, dalillarni solishtiradi va xulosasini asoslaydi. Taklif etilayotgan yondashuvning o‘ziga xos jihati ushbu harakatlarni O‘zbekiston tarixi mavzusiga mos amaliy topshiriqda birlashtirishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tarix o‘qitish metodikasiga oid ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, tarixiy manbalarni qiyoslash, didaktik loyihalash va metodik modellashtirish usullaridan foydalanildi. Mustaqil o‘quv-bilish faoliyatini rivojlantirish uchun «Tarixiy savol», «Manba pasporti», «Dalillarni qiyoslash» va «Asoslangan xulosa» deb nomlangan to‘rtta o‘zaro bog‘liq metodik mexanizm taklif etildi.

NATIJALAR VA TAHLIL

Yuqorida sanab o‘tilgan mexanizmlar o‘quvchining tarixiy voqeani o‘rganish jarayonidagi mustaqil harakatlariga asoslanadi. Dastlab u muayyan tarixiy savolni tushunadi, keyinchalik shu savolga javob beruvchi manbalarni izlaydi, manbalarning ishonchliligini baholaydi, olingan dalillarni qiyoslaydi va yakuniy xulosani shakllantiradi.

1-jadval.

Raqamli tarixiy manbalar bilan mustaqil ishlashning metodik mexanizmlari

Metodik mexanizm	O‘quvchining aniq faoliyati	Rivojlantiriladigan ko‘nikma
Tarixiy savol	Voqea yoki tarixiy shaxs faoliyatiga oid savolni aniqlaydi	Muammoni belgilash va izlanishni rejalashtirish
Manba pasporti	Manbaning muallifi, yaratilgan vaqti, turi va kelib chiqishini tekshiradi	Axborot manbasini mustaqil baholash
Dalillarni qiyoslash	Ikki yoki undan ortiq manbadagi faktlarni solishtiradi	Tarixiy tahlil va dalillarni ajratish
Asoslangan xulosa	Tekshirilgan dalillar asosida savolga yozma javob tayyorlaydi	Mustaqil tarixiy xulosa chiqarish

Mazkur mexanizmlarni qo‘llashda asosiy talab tarixiy axborotni o‘quvchiga tayyor xulosa shaklida bermaslikdan iborat. O‘qituvchi izlanish savolini va manbalar bilan ishlash mezonlarini belgilashi mumkin, biroq dalillarni tanlash va xulosani shakllantirishda o‘quvchining mustaqil ishtiroki ta’minlanishi lozim.

METODIKANI ANIQ TARIXIY MAVZU MISOLIDA QO‘LLASH

Taklif etilgan metodik mexanizmlarni O‘zbekiston tarixi fanining jadidchilik harakatiga oid mavzulari asosida ko‘rib chiqamiz. Buning uchun Mahmudxo‘ja Behbudiyning ma’rifiy faoliyatiga oid manbalarni o‘rganish tanlandi. Ushbu mavzu doirasida gazeta va jurnal nashrlari, tarixiy shaxs faoliyati haqidagi ilmiy ma’lumotlar va davrga oid materiallarni qiyoslash imkoniyati mavjud.

ISSN 3060-5059 (Online)

O‘quvchilarga quyidagi amaliy topshiriq beriladi:

«Mahmudxo‘ja Behbudiy nima uchun milliy matbuotni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratgan?»

Topshiriqni bajarishda o‘quvchidan Behbudiy faoliyati haqida umumiy ma’lumot tayyorlash emas, balki belgilangan savolga tarixiy dalillar asosida javob topish talab etiladi.

Dastlab «Tarixiy savol» mexanizmi qo‘llanadi. O‘quvchi Behbudiyning ma’rifiy faoliyatida matbuotning o‘rnini aniqlash uchun qanday ma’lumotlar zarurligini belgilaydi. Jumladan, uning qaysi davriy nashrlarni tashkil etgani, ushbu nashrlarda qanday masalalar ko‘tarilgani va ular orqali qanday ma’rifiy maqsadlar ilgari surilganini aniqlash vazifalari shakllantiriladi.

Keyingi bosqichda «Manba pasporti» mexanizmi orqali o‘quvchi raqamli manbalarning kelib chiqishini tekshiradi. O‘qituvchi boshlang‘ich izlanish uchun ilmiy muassasa, kutubxona yoki ishonchli tarixiy nashrlarning havolalarini tavsiya qilishi mumkin. O‘quvchi manbaning nomi, muallifi, e’lon qilingan sanasi va qanday turdagi ma’lumotni o‘z ichiga olishini qayd etadi.

Masalan, O‘zbekiston Fanlar akademiyasining Behbudiyga bag‘ishlangan materialida «Samarqand» gazetasining 1913-yil 15-apreldan nashr etilgani hamda «Oyna» jurnalining birinchi soni 1913-yil 20-avgustda chiqqani qayd etilgan [7]. Ushbu ma’lumotlar o‘quvchi tomonidan boshqa ishonchli tarixiy manba bilan qiyoslanadi.

2-jadval.

“Manba pasporti” metodi asosidagi amaliy topshiriq namunasi

Tekshiriladigan jihat	**O‘quvchi aniqlaydigan ma’lumot**
Manba turi	Ilmiy maqola, tarixiy ma’lumotnoma yoki davriy nashrning raqamli nusxasi
Muallif yoki tashkilot	Manbani tayyorlagan shaxs yoki muassasa
Nashr sanasi	Manba yaratilgan yoki e’lon qilingan vaqt
Tarixiy dalil	Behbudiy faoliyatiga tegishli aniq fakt
Ishonchlilik asosi	Ma’lumotning qaysi tarixiy hujjat yoki tadqiqotga tayanishi

Bu bosqichda o‘quvchi internet sahifasining tashqi ko‘rinishi yoki undagi ma’lumotning ko‘pligiga qarab baho bermaydi. U manbaning kelib chiqishi va dalillar bilan ta’minlanganligiga e’tibor qaratadi. Agar ma’lumotning dastlabki manbasi ko‘rsatilmagan bo‘lsa, qo‘shimcha izlanish olib boradi.

“Dalillarni qiyoslash” mexanizmida o‘quvchi “Samarqand” gazetasi va “Oyna” jurnali haqidagi ma’lumotlarni taqqoslaydi. Jumladan, gazeta va jurnal tashkil etilgan vaqt, ularda yoritilgan mavzular va tarixiy sharoitga e’tibor qaratiladi. Zarur hollarda tarixiy nashrlarning raqamlashtirilgan asl nusxalaridan foydalaniladi.

3-jadval.

Tarixiy dalillarni qiyoslash topshirig‘i

Qiyoslash mezoni	**“Samarqand” gazetasi**	**“Oyna” jurnali**
Faoliyati boshlangan vaqt	1913-yil 15-aprel	1913-yil 20-avgust
Nashr shakli	Gazeta	Jurnal
O‘rganiladigan asosiy jihat	Jamiyatdagi dolzarb masalalarni yoritish	Ma’rifiy, ijtimoiy va madaniy masalalarni kengroq muhokama qilish
O‘quvchining izlanish vazifasi	Gazetaning ma’rifiy faoliyatdagi o‘rnini dalillar bilan izohlash	Jurnaldagi ma’rifiy g‘oyalarni aniq materiallar orqali tushuntirish

O‘quvchi ikki nashrni qiyoslash jarayonida Behbudiy faoliyatining ma’rifiy yo‘nalishini aniqlaydi. Bunda u gazeta va jurnal faoliyatini sanab o‘tish bilan cheklanmasdan, ularning tashkil etilish sababini o‘sha davrdagi ta’lim, matbuot va jamiyat taraqqiyoti bilan bog‘lashga harakat qiladi. O‘qituvchi esa «Nima sababdan matbuot jadidlar uchun muhim vosita bo‘lgan?», «Gazeta va jurnalning ma’rifiy vazifalarida qanday farqlar mavjud?» kabi savollar orqali mustaqil izlanishni yo‘naltiradi.

Yakuniy «Asoslangan xulosa» mexanizmida o‘quvchi 120–150 so‘zdan iborat qisqa tarixiy izoh tayyorlaydi. Unda Behbudiyning milliy matbuotni rivojlantirishdan ko‘zlagan maqsadini kamida ikkita tekshirilgan dalil asosida tushuntirish talab etiladi. Xulosaning oxirida foydalanilgan manbalar ko‘rsatiladi.

Ushbu topshiriqda kutiladigan asosiy natija Behbudiy faoliyatiga oid ma’lumotlarni ko‘proq yodlab olish emas, balki o‘quvchining tarixiy savolga mustaqil javob topishi va o‘z fikrini dalillar bilan asoslashidir. Bunda raqamli manba bilimni tayyor shaklda taqdim etuvchi vosita emas, balki o‘quvchining tarixiy izlanishini tashkil etuvchi didaktik resurs vazifasini bajaradi.

Taklif etilgan metodik mexanizmlarni tahlil qilish raqamli tarixiy manbalar asosida mustaqil o‘quv-bilish faoliyatini rivojlantirishning asosiy natijasi o‘quvchining tayyor ma’lumotni qabul qilishdan dalillar asosida tarixiy xulosa chiqarishga o‘tishi bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi. Bunda topshiriqning yakuniy natijasidan tashqari, manbalarni izlash, tekshirish va qiyoslash jarayoni ham baholanishi lozim.

Masalan, Behbudiy faoliyatiga oid topshiriqda o‘quvchining «Samarqand» gazetasi va «Oyna» jurnalining tashkil etilgan sanalarini to‘g‘ri aniqlashi tarixiy bilimni o‘zlashtirganini ko‘rsatadi. Biroq ushbu nashrlarning ma’rifiy ahamiyatini tushuntirishi, manbalardagi ma’lumotlarni solishtirishi va fikrini dalillar bilan asoslay olishi uning mustaqil o‘quv-bilish faoliyati rivojlanayotganini ko‘rsatuvchi muhim belgilar hisoblanadi.

Shu sababli mazkur faoliyatni baholashda to‘rtta ko‘rsatkichdan foydalanish taklif etiladi.

ISSN 3060-5059 (Online)

4-jadval.

O‘quvchilarning mustaqil o‘quv-bilish faoliyatini baholash ko‘rsatkichlari

Baholash ko‘rsatkichi	0 ball	1 ball	2 ball
Tarixiy savolga muvofiq izlanish	Kerakli axborotni ajrata olmaydi	Yo‘naltiruvchi yordam bilan ajratadi	Mustaqil aniqlaydi
Manbani baholash	Manbaning kelib chiqishini tekshirmaydi	Ayrim ma’lumotlarni tekshiradi	Manba muallifi va kelib chiqishini asosli baholaydi
Dalillarni qiyoslash	Faqat ma’lumotlarni ko‘chiradi	Dalillarni qisman solishtiradi	Dalillardagi o‘xshashlik va farqlarni mustaqil aniqlaydi
Tarixiy xulosa	Dalilsiz fikr bildiradi	Xulosasini bitta dalil bilan asoslaydi	Xulosasini kamida ikkita tekshirilgan dalil bilan asoslaydi

Ushbu baholashda eng yuqori ko‘rsatkich 8 ballni tashkil etadi. Ballar orqali o‘quvchining muayyan topshiriqdagi mustaqillik darajasini aniqlash mumkin. Biroq bu mezonlarning diagnostik ishonchliligi tajriba-sinov natijalari asosida alohida tekshirilishi kerak.

Taklif etilgan yondashuvni jadidchilik harakati bilan cheklab qo‘yish shart emas. Masalan, Amir Temur davlati tarixini o‘rganishda tarixiy xaritalar va yozma manbalarni qiyoslash, Turkistonning Rossiya imperiyasi tomonidan bosib olinishi mavzusida turli tarixiy hujjatlarning mazmunini taqqoslash, XX asr boshlaridagi ma’rifiy jarayonlarda esa davriy matbuot materiallarini tahlil qilish topshiriqlaridan foydalanish mumkin. Bunda tarixiy mavzu va manbalar o‘zgaradi, biroq savol qo‘yish, manbani tekshirish, dalillarni qiyoslash va xulosa chiqarish ketma-ketligi saqlanadi.

Mazkur metodikaning didaktik afzalligi shundaki, u tarix darsiga alohida qo‘shimcha mavzular kiritishni talab qilmaydi. Mavjud o‘quv mazmunidagi tarixiy savollar manbalar asosidagi mustaqil topshiriqlarga aylantiriladi. Natijada tarixiy bilimlarni egallash va mustaqil o‘quv-bilish faoliyatini rivojlantirish yagona jarayonda amalga oshiriladi.

Shu bilan birga, raqamli manbalar bilan ishlashda ularning tarixiy ishonchliligi va o‘quvchilarning yoshiga mosligini hisobga olish zarur. Raqamlashtirilgan hujjatning mavjudligi uning mazmuni ishonchli talqin qilinganligini anglatmaydi. Shu sababli o‘qituvchi dastlabki bosqichlarda manbalarni tanlashga yordam beradi, keyingi bosqichlarda esa bu vazifani bosqichma-bosqich o‘quvchilarning o‘ziga topshiradi.

XULOSA

O‘zbekiston tarixi darslarida raqamli tarixiy manbalardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil o‘quv-bilish faoliyatini rivojlantirish uchun muhim didaktik imkoniyat yaratadi. Biroq ushbu imkoniyat raqamli materiallarni namoyish etish bilan emas, balki o‘quvchini tarixiy savolga mustaqil javob izlash, manbalarni baholash, dalillarni qiyoslash va asoslangan xulosa chiqarishga yo‘naltirish orqali amalga oshiriladi.

Tadqiqotda taklif etilgan «Tarixiy savol», «Manba pasporti», «Dalillarni qiyoslash» va «Asoslangan xulosa» mexanizmlarining izchil qo‘llanilishi mustaqil tarixiy izlanishni tashkil etish uchun yaxlit metodik tartibni shakllantiradi. Jadidchilik harakati misolida ishlab chiqilgan amaliy topshiriq ushbu mexanizmlarni O‘zbekiston tarixining muayyan mavzusiga moslashtirish mumkinligini ko‘rsatadi.

Mazkur metodikaning samaradorligini baholashda o‘quvchining tarixiy bilimlari bilan birga, manba tanlashdagi mustaqilligi, dalillarni qiyoslashdagi aniqligi va tarixiy xulosaning asoslanganligini hisobga olish zarur. Uning real pedagogik samaradorligi esa tajriba-sinov orqali aniqlanishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Toshpo‘latov T., G‘afforov Ya. Tarix o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2010. – 326 b. – ISBN: 978-9943-14-125-4. – URL: https://akbt.urspi.uz/uz/books/968.

2. G‘afforov Ya. X. Tarix o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Ishonchli hamkor, 2021. – 268 b. – ISBN: 978-9943-7090-4-1. – URL: https://cspu.uz/tarix-qitis-metodikasi-1.

3. Abdullayeva N. A. O‘zbekiston tarixini o‘qitishda metodologik yondashuvlar turlari // Yangi Renessansda ilm-fan taraqqiyoti. – 2025. – Jild 1, № 1. – URL: https://phoenixpublication.net/index.php/YRIF/article/view/6798.

4. Boymatov F. Z. Raqamli va lokal tarix materiallari asosida tarix darslarida tadqiqotga yo‘naltirilgan ta’limni tashkil etish metodikasi // Educational Yield Insights & Breakthroughs. – 2026. – Vol. 6, № 3. – URL: https://eyib.org.uz/index.php/Journal/article/view/513.

5. Wineburg S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. – Philadelphia: Temple University Press, 2001.

6. Wineburg S., Reisman A. Disciplinary Literacy in History: A Toolkit for Digital Citizenship // Journal of Adolescent & Adult Literacy. – 2015. – Vol. 58, № 8. – P. 636–639. – DOI: https://doi.org/10.1002/jaal.410.

7. O‘zbekiston Fanlar akademiyasi. Mahmudxo‘ja Behbudiy. – 2026. – 14-iyul. – URL: https://uzbekacademy.uz/oz/article/2026/07/14/mahmudxoja-behbudiy